

Runsaudensarvi, ei mikään musta aukko

Pekka A. Manninen:
Vastarinan välineistö. Sarjakuvaharrastuksen merkityksiä.
Tampere University Press 1995.

Sarjakuvan tutkimus on runsainta ranskankielisessä Euroopassa, jossa aihetta sivuavia väitöskirjoja on tehty useita. Myös Yhdysvalloissa sarjakuvaa on tutkittu korkeimmalla akateemisella tasolla. Japanista, sarjakuvan suurvallasta, tiedossani on vain yksi näin pitkälle edennyt, joka itse sanoo olevansa ainoa maassaan.

Pohjoismaissa Pekka A. Mannisen väitöskirja on ensimmäinen sarjakuvan alalla. Ruotsissa **Magnus Knutssonin** pitkään tekeillä ollut tutkimus on kesken, mutta sen tarkasta aiheesta saati valmistumisesta ei saa selväjärkistä tietoa.

Mutta odotellaan: pitkään odotettiin Mannisenkin väitöskirjan valmistumista. Ajan kuluminen ei ole yllätys, sillä Manninen liikkuu totaalisen tutkimatomilla alueilla.

Tällä on tarkoitettu pelkästään tämän lehden lempilasta sarjakuvaa, vaan myös väitöskirjan laajempia viitekehityksiä: populaarikulttuurin ja lasten (kulttuuri) harrastuksia. Erikseenkin näitä aihepiirejä tutkitaan vain vähän, yhdessä ne ovat todella harvinaisia. Ja jos ne sattuisivatkin yhdistymään, tutkimusten lähtökohta on miltei aina se - niinkuin Mannisenkin toteaa - miten jokin vaikuttaa lapsiin.

Turkijana Manninen on siis marginaalin marginaalin marginaalissa. Hänen lähtökohdansa on se, miten lapset käyttävät ja käsittelevät vastaanottamaansa kulttuuria.

Myönnän, että pidän Mannisen lähtökohdasta erittäin paljon. Hän toteaa, että lapsuus on rankkaa, ja olen samaa mieltä. Sitä sen muistan olleen ja sitä se on. Itse kaipaan - esimerkiksi kasvattajana - juuri Mannis-ryyppösten kysymyksenasettelujen noittamaa tietoa, sillä lapsuus tarvitsee väiku-

rusturkijoiden armeijan rinnalle humanistisia puolestapuhujia ja käytännön ymmärtäjiä.

Tekstinä Vastarinan välineistö ei ole kovin helposti sulavaa. Juonikertomus se ei ole, eikä Manninen myöskään tarjoa mitään ehdottoman kiinteää teesiä. Aikaisempien tutkimuksien puute ja olemattomuus sekä aiheen ilmeinen monitieteellisyys saavat aikaan sen, että teksti hyppäilee sinne tänne.

Teksti on myös jossain määrin tasapainotonta. Monia kiinnostavia asioita käsitellään todella perusteellisesti, mutta joskus yhä arvokas tiedollinen helmi on oivallettu yhdessä lauseessa. Kenellekään Mannisen tekstejä lukeneelle tai esitelmää kuululle ei liene yllätys, että väitöskirja tarjoaa ylempalteisesti omaehtoisena ajattelun innoittamia, kypsä hedelmiä.

Äänekkään kritiikkini kohdistuu väitöskirjan historialliseen prosessiin kuvaavaan osuuteen. Mannisen tutkimuksen kannalta ranskalais-belgialaisella sarjakuvalla ei ole kovin suurta merkitystä. Silti sarjakuvan asiaan vihkiytymättömän lukijan ymmärrystä olisi lisännyt ja tutkimuksen teoria- ja empiriaosaa olisi selkeyttänyt, kenties jopa tukenut ranskalais-belgialaisen sarjakuvan syntyvaiheiden tarkempi erittely.

Nyt Manninen korostaa aivan oikein nimenomaan (amerikkalaisten) sarjakuvalehtien merkitystä, mutta jättää samalla huomiotta sen, että ranskankielinen lastensarjakuva on jo alkuaan huomattavan kontrolloitua, jollei peräti "korkeakulttuurista". Sarjakuvien julkaisutapa on perua 1800-1900-lukujen vaihteesta, jolloin lastenlehtien suosittuja, suotavia ja kasvattavia kuvallisia jarkokertomuksia alettiin koota kovakantrisiksi kirjoiksi. Tämä perinne siirtyi sellaisenaan sarjakuvaan, ja selittää muun muassa Mannisenkin mainitsemaa ranskalais-belgialaisen sarjakuvan suhteellista kalleutta. Eipä kai sel-

laisesta ole vastarinan välineeksi minkä koostumuksen pitää olla aikuisen ostettavissa.

Kun kaikki edellä mainittu puuttuu, on historiikissa maininnan saava amerikkalaisen sanomalehtisarjakuvan vaikutus ranskankieliseen sarjakuvaan on epäolennaisuudessaan harhaanjohtava.

Pienrä, kenties snobistista tai vasta-argumentaarista lisäarvoa Mannisen tutkimukseen olisi saattanut tuoda myös tutustumisen ranskalaisten **Anne Baron-Carvaisin** väitöskirjaan amerikkalaisen supersankarisarjakuvan kehityksestä (1981).

Varsinaisen tuskankohra kirjoittajalle on sarjakuvan käsitteen määrittely. Se onkin kauraa aikojen ollut vaikeaa ja on harmillista, että **Scott McCloudin** Sarjakuva - näkymätön taide ei ole ehinyt tämän väitöskirjan lähdeotekseksi, sillä McCloud selittää mistä vaikeudet johtuvat. McCloudin sarjakuvamääritelmää voi pitää tarpeettoman yleisenä mutta hän on ensimmäisiä sarjakuvantekijöitä joka on kirjoittanut sen mitä tarkasta määrittelystä väistämättä seuraa: velvollisuus alistua kriittiseen tarkasteluun.

Historiaosuuden jälkeen Vastarinan välineistö muuttuu antoisaksi luettavaksi. Varautumaton lukija voi ajoittain tuntea joutuvansa hyppäämään mustaan aukkoon, mutta todellisuudessa hän saa pelehtiä suurella runsaudensarvessa.

Sarjakuvan omaa kieltä, lainalaisuuksia ja niiden ymmärtämistä käsittelevä osuus on kautaltaan sisäistynyt. Manninen on analyyttinen sarjakuvanlukija, joka poimii tarvittaessa tulkintansa elementtejä esimerkiksi semiotiikan kaltaisista muotitieteistä, mutta ennen kaikkea tekijä, joka kykenee pukemaan analyysinsä kirjalliseen muotoon.

Manninen näkee, että sarjakuvan harrastaminen on aikuisen kontrollin ulkopuolella oleva vapauden valtakunta. Havainto

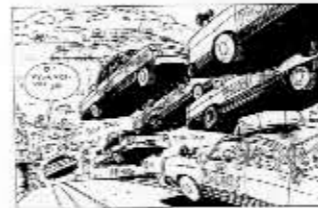
loksahtaa kiintoisalla tavalla yksiin esimerkiksi **Monica Rödströmin** kehityopsykologisten tutkimusten kanssa, joiden mukaan nimenomaan esipuberteettisille lapsille on tyypillistä hakeutua erilaisiin välitiloihin.

Tutkimuksen empiirisen osan aineisto koostuu lasten piirtämistä sarjakuvista. Niiden avulla Manninen osoittaa lasten sisäistyneen sarjakuvien (ja muiden populaarisen mediatuotteiden kuten television, mainosten ja elokuvan) maailman niin, että he kykenevät tuottamaan siitä omia tulkintojaan. Tämän rodistamiseksi kirjassa on runsas määrä lasten tekemiä rikasnuttavia ja parodisia sarjakuvia, vakuuttavaa lukijain valvelmista sekun.

Manninen havaitsee sarjakuvista saman kuin monet edeltäjänsä muista kuvallisista välineistä: kuvallisen informaation ymmärtäminen ja käsitteilykyky kehittyvät ennen varsinaista tekstin lukutaitoa. Nykymaailmassa tuloksella sinänsä ei juuri ole edes mässäilyarvoa, minkä Mannisenkin suunnaksi lopuksi toteaa: "On aivan mahdollista, ettei todellisuus (ei edes mediatodellisuus) ole niin yksinkertainen ilmiö kuin ehkä toivoisimme sen olevan."

Empiirisen osuuden tuottamat dekodeaukset ja havainnot ovat arvokkaita kulttuurin tutkimuksen kentässä - monet asiat mitkä pätevät sarjakuviin pätevät todennäköisesti myös Nintendo-sukupolven rakkaisiin harrastuksiin. Tutkimuksesta kokonaisuutena paistaa läpi Mannisen laaja sivistyneisyys populaarikulttuurin alueella, ja teksti tarjoaa houkuttelevia jatkotutkimisen aiheita kokonaiselle koulukunnalle. Jääkin odottamaan mistä löytyy Manniselle oppitunti: kasvatustieteestä, sosiologiasta, vaiko yllättäen tiedotusopista.

Petri Kempainen

Mauri Kunnas:
Mac Moose ja Jagge Migreenin tapaus
Otava 1995

Kunnaksen ensimmäinen suoraan albumiksi piirretty sarjakuva yhdistelee aineksia hänen aikaisempien sarjakuviensa Kotlant Jaartin rikostarinoista ja Nyrok Cityn rokkiparodioista: dekkari-kirjailija Mac Moose joutuu satumalta pelastamaan Rolling Stonesin näköistä bändiä terroristirempnan kynsistä.

Rennon absurdissa alpparissa on menoa ja melskettä kuin Hollywoodin actionleffoissa. Niistä Kunnas ammentaa tarinansa kuvastoakin. Lainaukset jamesbondista ja bullitteista ovat suorastaan alleviivatun helposti asiantartastajien bongattavissa.

Tyylilajin mukaisesti juonessa ei ole erityisiä hienouksia, mutta olisiko pitkän juonikaaren rakentaminen kuitenkin rasittanut Kunnasta niin paljon, että hervottomat sanailut ja irrovitsit tuutuvat vaimummilta kuin ennen. Tarinassa vilahdelee aikuisrokin megatähtiä tämän rästä, mutta Kunnas ei harrasta yhtä rankkaa pirtuilua kuin joskus Nyrok Cityssä, vaan kilrtää virtuilua kaiken maailman Live Aidoille.

Jukka Heiskanen

Ville Tietäväinen ja Harri Hannula:
Hymyilevä kuu
Tekstiaut: Jussi Karjalainen
Jalava 1995

Ville Tietäväisen ja Harri Hannulan esikoinen Hymyilevä kuu on monellakin tapaa poikkeuksellinen suomalainen sarjakuva-albumi. Harvempi tekijä aloittaa uraansa nimenomaan täysimittaisella albumilla, ja vielä harvempi toteuttaa sen perinteikkään oloisella eurooppalaisella (lue: italialais-ranskalaisella) tyylillä. Vain kurteet näkyvät: onneksi tekijät ovat kuitenkin maltaneet jättää Manaran rissi- ja pylyjutut pois.

Hymyilevän kuun tarina on suotta kuljetettu Aasiaan. Juttu on selvästi eurooppalainen, vaikka suurin osa henkilöistä on thai-

maalaisia ja tarina sijoittuu Thaimaahan. Eksoriikka on roisinaan vitkistävä ja etäännyttämisen oivallinen tapa alleviivata sanomaansa, mutta tärkeää olisi myös taustojen selvittäminen ennen kirjoitus- ja piirtostyöhön ryhtymistä. Näin varsinkin, jos tavoittelaa realistista tyyliä. Esimerkkinä pienestä perraamisen varasta käyne se, että tarinassa yksi päähenkilöistä hoivailee piestä sairaasta tyttöä ja silittelee tuon tuostakin rämän kipeää päätä. Thaimaassa ei kuitenkaan allekirjoittaneen tietojen mukaan koskettelua toisen ihmisen päänuppiä, koska pää on tabu. Toki mokomasta valittamisesta saattaa kuulostaa nihotukselta, mutta jos lukija alkaa kiinnostua kuvattun tapaisiin tarinan kannalta epäolennaisiin

Sami Toivonen ja Timo Varplo:
Kuningaspolku
Arklinen Banaani 1995

Sami Toivosen piirtämistä on ylistetty niin arvovaltaisilta ja lukuisilta rahoilta, että siitä on vaikea mennä sanomaan enää mitään, etenkin kriittistä. Toivonen on aivan omanlaatuisensa kynänkäyttäjä ja kehittänyt koko ajan tarkemmaksi ja yksityiskohtaisemmaksi, vaikka työn tasaisuus esimerkiksi Kuningaspolussa saattaa välillä jo puuduttaa. Comics Journalissa äimisteltiinkin taannoin, voiko Toivosen sarjakuvien teksti olla hänen grafiikkansa taasoista. Valitettavasti näin ei aina ole. Toivonen on mielestäni onnistunut yleensä parhaiten piirtäessään muiden kirjoittamia käsi-

Toivonen ja Varplo:
Kuningaspolku

asioihin liikaa huomiota, putoaa tarinalta helposti pohja pois.

Sinänsä sujuvan taitajan hivenen kankea kieli olisi muutenkin tarvinnut vielä yhden tarkistuskierroksen kusiannustointitajajalena. Hymyilevän kuun pohdiskelu on vakava ja valitettavan puoli-villaiista sanailua Jumalan tai jumalan olemuksesta. Jos tasapainoilee pinnallisen ja syvällisen välillä, seuraako kohtalokkaasta kompastumisesta uppoaminen syvälisyyteen?

Lisähävinaisuutena tässä teoksessa on erikseen palkattu tekstiaaja. Jussi Karjalainen hoitaa hommansa tasaisen varmasti.

Johannes Nybacka

lillä vähän yli. Hieman kevyempi ore auttaisi ehkä hahmottamaan tarkoituksellista helpommin. Ehkä tarkoitus on ollutkin jättää pohriminen lukijan vastuulle.

Mikäli yllä mainitun kaltaisen ulkomainen huomio on menestyksen mitta, ei Kuningaspolku varmasti ainakaan huonoitaisi Toivosen mainetta maailmalla.

Johannes Nybacka

SUNNUNTAIAAMU ON MUKAVA.

Riitta Uusitalo:
Hyvissä naimisissa
Otava 1995

Uusitalo palaa uudessa sarjakuvakirjassaan tuttuuihin teemoihin eli perheen pariin. Risuset otravar kuulutukset, vievät kipeänä olevan lapsensa Pikun lääkäriin, ja koko perhe uskaltautuu ravintolaan syömään. Ainoa lapsi pomottaa välillä koko perhettä mielensä mukaan, mutta samalla lap-

si myös yhdistää perheen. Isä ja äiti eivät osaa rentoutua, vaikka pääsevät viettämään kahden tunnin lepopohkeä Pikun ollessa Kiiran luona kylässä.

Helppoa ei ole kenellekään, lapsiperheillä kaikkein vähiten. Uusitalo kertoo arjen pienistä sattumuksista perämaittomalla ironialla. Suosittelen riemastuttavaa kirjaa lämpimästi rliaisiksi huumorintajuiseksi lapsiperheelle.

Kovakantisessa kirjassaan on yksi sarjakuvauru per sivu. Naisivistiset ja hauskar piirroksiset pääsevät oikeuksiinsa reilussa koossa.

Jukka Heiskanen